

Borgmestergrav paa Münchens Skovkirkegaard.

Gravstedet med dets katolske Præg er af den egne idylliske Skønhed, som man ellers kun finder paa gamle Kirkegaarde. Her er i den høje Skovplantning skabt en stille Plads, hvor Mindesmærkets Arkitektur paa en smuk Maade smelter sammen med Naturen.

Kirkegaardens Træer.

Af Havearkitekt Johannes Tholle.

Lindetræet.

Af alle Træer er Lindetræet det, der herhjemme har den mest grundfæstede Tradition som Kirkegaardstræ, og det har utvivlsomt i den første Tid, hvor man overhovedet beplantede de kristne Kirkegaarde, været noget nær eneraadende paa disse. Det vides, at Kejser Karl den Store udstedte Paabud om at plante Lindetræer omkring Kirker og paa Markedspladser, og stammende herfra findes den Dag i Dag mangfoldige Steder i Tyskland ældgamle Lindetræer paa Kirkepladser og Markedspladser. Uden Tvivl er Traditionen fra det tyske Rige paa dette som paa saa mange andre Kirkegaards- og Begravelsesomraader kritikløst overført ogsaa til danske Forhold, og allerede fra Tiden omkring 1480 kaldtes den finere Del af Ribe Kirkegaard for „Lindegaarden“ paa Grund af, at den var beplantet med Lindetræer, – den ringere Del af Kirkegaarden har formentlig slet ikke været beplantet. At det ikke har været enestaaende, at en Kirkegaard paa disse Tider har været beplantet med Lindetræer, er der meget der tyder paa, og karakteristisk er det, at da det første kendte Paabud om at plante Træer ved en dansk Kirkegaard udstedes (1562), hedder det, at Graveren skal plante Aske og Linde eller andet nytteligt omkring denne, – ja i den Grad prægede Lindetræerne de københavnske Kirkegaarde i Tiden efter Reformationen, at de forskellige Sognekirkegaarde eller Afdelinger paa Kirkegaardene har Navn af dette Træ og kaldtes „Vor Frue Lind“ og lignende Sognavne tilknyttet Lind. Og saavel fra Midten af 16-Tallet som omkring 1800 har de københavnske Kirkegaarde været yndede Udflugtssteder for Befolkningen, særligt paa Grund af deres mange skyggefulde Lindetræer, – noget man ellers ikke var vant til at færdes under eller have for Øje udenfor de Riges Haveanlæg. Mangfoldige Steder vidner endnu eksisterende Lindetræer om dette Forhold, og Landsbykirkegaardene, særligt paa Øerne,

Brødremenighedens Kirkegaard i Christiansfeld er sikkert den eneste Kirkegaard i Landet, hvor Lindetræerne uden Skade kan faa Lov at vokse paa naturlig Maade. Herunder skal nemlig ingen Blomster gro.

Alleen er antagelig plantet 1773.

bærer ligesom Købstadskirkegaardene Vidne om, at Lindetræet gennem Aarhundreder har været noget nær det eneste Træ, der plantedes paa Kirkegaardene.

Det maa forudsættes, at denne Plante Lindetræer er foregaaet, uden at man har anstillet synderlige Overvejelser over, hvorvidt netop dette Træ var velegnet til Kirkegaardsbrug eller ej. Maaske har man virkelig tiltroet det at have Egenskaber som Lynafledere, og maaske har dette ogsaa været Aarsagen til, at man i Lindetræer mente at finde et Slags Værn imod onde Aander og overtroiske Væsener, saasom Lindorme, hvorfor dette Træ ofte blev det foretrukne. Vi ved kun saa lidt herom, men har dog nogle Holdepunkter i, hvad Overleveringen har fortalt os.

Man har til en Begyndelse formodentlig plantet Træerne i Række omkring Kirkegaardene, – senere har man plantet dem i Alleer, og ofte er der til dette Brug benyttet Træer med daarlige Stammer uden nogen Planteskolebehandling, saaledes som det ses fra Billederne S. 28, – og endelig har man i visse Tilfælde, f. Eks. ret ofte paa Landsbykirkegaardene, plantet Linde paa selve Gravene, f. Eks. paa Præstegrave i en Slags Mindelund (se S. 27). Sikkert har man aldrig taget saadanne Hensyn, som nødvendigvis maa tages paa vore Dages Kirkegaarde, hvor Gravene i Reglen indrettes

Stærkt opstammet Lindealle paa Haderslev Assistens Kirkegaard;
af en betydelig monumental Virkning.

som smaa Gravstedshaver, der kræver deres Plads i Solen, fuldt Sollys og ikke alt for graadige og skyggende Alletræer i Nærheden.

Naar man i vore Dage planter Linde eller andre Træer paa Kirkegaarden, maa man først anstille Betragtninger over, hvilken Funktion disse Træer skal have, hvilke Pladsforhold der kan tilmaales dem, og hvilke gode eller daarlige Egenskaber de paa-gældende Træer iøvrigt har med Kirkegaardsplantning in mente.

Hvad Lindetræet angaar, da har dette de gode Egenskaber, at det løves tidligt, og Løvspringet afsluttes hurtigt, – det blomstrer og dufter lifligt i denne Tid, – det taaler Skygge og selv haardhændet Klipping og Tildannelse, og dets Rødder er temmelig lette at hugge over og kan begrænses i deres Udbredelse. Endelig giver det ikke ret stærk Skygge. Som Modstykke hertil staar de daarlige og for Kirkegaarde uheldige Egenskaber, der bl. a. er følgende: Efter Blomstringen falder Frøene af, og de paasiddende brede Spredningsapparater gør dels, at Jorden (Gravene) under Træerne tilsmudses paa uheldig Maade, ligesom disse Spredningsapparater ogsaa gør, at store Omraader bliver forurenede, – Rødderne er ret graadige, og fra Bladene falder der ofte betydelige Mængder Honningdug ned paa Jord og Planter under Træet, hvor-

Lindetræer omkring Magister Bierings Grav paa Aastrup Kirkegaard (Moseby),
plantet ca. 1804.

ved Aandedrættet hos disse Planter hæmmes, især fordi Støvet klæber sig fast ved Bladene, naar de bliver klæbrige af Honningduggen.

Af disse særligt karakteristiske Egenskaber vil det ses, at for at faa Glæde og Nytte af Lindetræer paa Kirkegaardene, maa man dels sørge for, at de ikke gerne sætter Frø, dels ogsaa se at holde Kronerne og Rødderne inde. Og da en Beskæring af Kronen formindsker dennes Omfang og hæmmer dens Blomstring, ja endog maa forventes at svække Rodvirksomheden, bliver det da som klippede Træer, at man bedst

Øverst: Lindeallé paa Horsens gamle Kirkegaard. Her er oprindeligt plantet daarlige Allétræer, der er stammet stærkt op. Nederst: Lindeallé paa Aarhus Søndre Kirkegaard. Lidt bedre Træer, der er stammet op fortrinsvis ved blot at fjerne de vandrette Grene.

ved, at man nedgraver Tagpap langs de Steder, hvor Lindene vokser, saa at Rødderne tvinges til at bøje af og holde sig paa den dem tilmaalte Plads. At Træernes Beskæring hvert Aar kræver et ikke ubetydeligt Arbejde, bør man stille sig klart, inden de plantes, og ved Tilrettelægning af Kirkegaardens Budget maa der tages Hensyn til denne Udgiftspost, der vel ikke vil tynde ret meget i de første Aar, men ganske automatisk vil gaa i Vejret.

Af Lindetræet bruges herhjemme særligt *Tilia euclora*, (*Krimlind*), *T. parvifolia*, (*Smaa-bladet Lind*), og *T. platyphyllos*, (*Storbladet Lind*), mens tyske Haandbøger anbefaler *T. Spatii* og *T. americana nova*. *T. euclora* er særlig karakteriseret ved sit smukke, stærkt glinsende, mørkegrønne Løv, — *T. parvifolia* ved sine smaa Blade, — *T. platyphyllos* er den almindelige storbladede Lind. Til Hæk og klippede Træer er baade *parvifolia* og *platyphyllos* fortrinlige; førstnævnte foretrækkes dog paa Grund af sin finere og rigeligere Grenbygning og mindre langstrakte Vækst, og hverken *parvifolia* eller *euclora* angribes af Lindekræft, hvorimod denne kan forekomme paa *T. grandifolia*.

Desværre er Lindetræerne tilbøjelige til at sætte „Vildskud“ fra Foden af Stammen, og i den Grad kan dette finde Sted, at disse Skud efterhaanden gennem Aarhunder, naar de ikke reguleres, kan afløse de egentlige Stammer. Noget egentligt Middel imod denne Skavank haves vist ikke, og desværre tjener en Kapning af Skuddene kun til at stimulere Fremkomsten af nye. Ogsaa dette Arbejde vil derfor være bestandigt tilbagevendende og nødvendigt.

Foruden Kræft, som ovenfor er omtalt, og som helbredes ved Rensning af Saarene og gennem Vintersprøjtning, angribes Lindetræerne ofte stærkt af Spindemider, der overvintrer i Jorden ved Træets Grund eller paa Stammerne. Imod disse kan Sprøjtning med en kraftig Vandstraale hjælpe.

Klippede unge Lindetræer paa Haderslev Assistens Kirkegaard.